

מבט על, גיליון 295, 21 בנובמבר 2011

מדרום מתפתחת הרעה

יורם שוייצר ואילונה דרינדין

לאחרונה דווח כי השלטונות המצריים עצרו חמישה אנשים, ביניהם מוחמד עיד מוסלח חמד, מנהיגו של הארגון "אל-מוג'יהדין אל-תכפירין". ארגון זה הוקם בראשית 2011, בעקבות טלטלת "כיכר תחריר", שהביאה לסילוקו מהשלטון של הנשיא חוסני מובארכ, ולפירוק מנגנוני ביטחון הפנים רבי העוצמה. האחרונים היו אלו שדיכאו ביד קשה וביעילות רבה את פעילות הארגונים האיסלאמיסטיים במדינה ופירוקם הותיר חלל במערכה שנוהלה על ידי השלטונות נגד הטרור האסלאמי במדינה. מעצר החשודים חשף את דבר קיום הארגון החדש, ואת מעורבותו בשורה ארוכה של פעולות טרור שמקורן בסיני - ובהן שבע התקפות על הצינור המוביל גז ממצרים לישראל ולירדן, פגיעות באנשי ממשל, שוטרים ותחנות משטרה באזור אל-עריש ובפיגוע בדרום ישראל ב-18 אוגוסט 2011.

הארגון החדש הכריז על עצמו ביולי האחרון כזרוע של אל-קאעדה באמירות של חצי האי סיני, הצהיר על כוונתו להחיל את חוקי השריעה בשטחי האמירות שהקים ודרש את סילוקם של כל כוחות הביטחון המצריים ושל הגורמים הזרים מהאזור. הקמת הארגון ופעילותו ביטאו את אחת הסכנות הטמונות בהתפתחויות העוללות לנבוע מאירועי "האביב הערבי", ובעיקר התגברות כוחם של גורמי הג'יהאד העולמי באזורים בעלי שליטה ממשלתית רופפת. בנוסף, ייתכן כי הדבר מבטא ניסיון מצידו של איימן אל-זואהירי המצרי, יורשו של בן לאדן ומנהיגו החדש של ארגון אל קאעדה, למקד מאמצים מיוחדים בהגשמת חזונו ההיסטורי להפוך את מצרים כולה למדינה הכפופה לחוקי ההלכה האסלאמית, ולסמנה כראש חץ למהפכות דומות ברחבי העולם המוסלמי.

השינויים המדיניים והביטחוניים שחלו במצרים מאז ראשית אירועי "כיכר תחריר", הסיטו את תשומת לב הממשל המצרי מהמתרחש במרחב סיני, והפכו את מה שהיה עד לא מכבר הגבול השקט ביותר של ישראל מזה 30 שנה, לאתגר ביטחוני מורכב עבורה. בקרב גורמי הביטחון בישראל רווחת מזה כמה חודשים התפישה כי מרחב סיני הפך, במידה רבה, לשטח הפקר, המשמש מאגר של אמצעי לחימה מתוחכמים, המוברחים מלב מצרים ומלוב, ומאוכסן בפעילי טרור בעלי השקפת עולם רדיקאלית וחסרת פשרות - לרבות גורמים בדוויים קיצוניים, שאימצו את התפישה הסלאפית-ג'יהאדיסטית. אמנם בעבר גורמים מסוימים מקרב הבדווים בסיני כבר נטלו חלק בהתקפות טרור ראוותניות בנואיבה, ב-ראס א-שטן ובשארם אל שיח, בין השנים 2004-2006, אולם כוחות הביטחון המצריים הצליחו לנטרל את המשך פעילותם תוך ביצוע מעצרים נרחבים בקרב החמולות שהיו מעורבות בפיגועים.

כך, לפעילות הטרור המתבצעת על ידי ארגונים סלאפיים מעזה כלפי ישראל, בעיקר באמצעות ירי רקטות ומרגמות, ניסיונות מיקוש ותקיפת סירות, נוספה סכנה גוברת של שיתוף פעולה בין גורמי הטרור בעזה לבין אלה הפועלים בסיני. ביטוי מוחשי ומאתגר במיוחד לכך ניתן היה למצוא בהתקפת הטרור שבוצעה באילת ב-18 באוגוסט 2011. בהתקפה זו נהרגו 8 ונפצעו 28 ישראלים ו-8 מצרים (שלושה מהם כתוצאה מפעולת התאבדות של התוקפים וחמישה שנפגעו מאש הנגד של צה"ל בתגובה לירי שבוצע נגד כוחותיו מהצד המצרי). מתחקיר צה"ל מסתמן שההתקפה בוצעה בשיתוף פעולה מבצעי - תקדימי בהיקפו - בין אנשי ועדות ההתנגדות העממית מעזה, ארגון שהתפלג משורות הפת"ח ואימץ בשנים האחרונות את התפישה הסלאפית, לבין הארגון המצרי. התקיפה נשאה אופי של פעולה צבאית סדורה לכל דבר ועניין והופיעו בה סימני ההיכר של אל-קאעדה ושותפיו: רמה מבצעית גבוהה ביותר, תכנון קפדני וממושך, נחישות התוקפים ודבקותם במשימה. הכוח התוקף מנה כ-15 מחבלים, מתוכם נהרגו 13 בעת ההתקפה.

יורם שוייצר הוא ראש פרויקט הטרור וחוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי
אילונה דרינדין היא מתמחה בפרויקט הטרור במכון למחקרי בטחון לאומי

חוליה תוקפת אחת התמקמה בצד הישראלי ויצרה מסדרון אש לאורך הכביש המוביל לאילת אותו כיוונה לאזרחים ישראלים. שתי חוליות גיבו אותה בצד המצרי של הגבול וחוליה נוספת ארבה לכוחות הביטחון הישראליים בשטח סיני, כשאנשיה ממושים בטילים נגד מסוקים. התכלית האסטרטגית של הפעולה, המסתמנת מאופן ביצועה, הייתה למשוך את ישראל לתגובה צבאית בתוך שטח מצרים, בשאיפה לעורר תגובה מצרית פוליטית חריפה. מטרה זו הוגשמה בחלקה כאשר הירי הישראלי לשטח סיני גרם להרג של חמישה חיילים מצרים, ועורר תגובות זועמות בציבור המצרי ובקרב אישים בהנהגה המצרית העוינים את ישראל. אך ישראל לא התפתתה לתגובה חריגה מדי בעזה, שעלולה הייתה להחריף את התגובה הציבורית במצרים, אלא שיתפה פעולה עם מצרים בתחקיר הפרשה, ואף התנצלה על מות החיילים.

ההתקפות החוזרות ונשנות מצד גורמי הטרור הסלאפיים בסיני, נגד ישראל ונגד מצרים, נועדו להוביל לביטולו של הסכם השלום בין שתי המדינות באמצעות יצירת פרובוקציות מסלימות, פגיעה ממוקדת באינטרסים הכלכליים ההדדיים של מצרים ושל ישראל (בראשם ההסכם על אספקת הגז), והידוק הקשרים עם קבוצות סלאפיות-ג'יהאדיסטיות בעזה. שיתוף פעולה מבצעי ואידיאולוגי בין הסלאפים המצרים לעמיתיהם העזתיים מהווה קריאת תגר גם כנגד שלטון החמאס בעזה. כול אלה עלולים להוביל למלחמה רחבת היקף בדרום, שאינה רצויה לישראל ולחמאס, ואף לדרדר את היחסים הצבאיים והמדיניים בין השלטון החדש במצרים לבין ישראל.

ההתפתחויות בגבול המצרי בשנה האחרונה מחייבות את ישראל להתייחס אליו כגבול חם ולהיערך בו באופן שונה מבעבר. קו הגבול הארוך והמדברי, הקרבה לרצועת עזה ותנאי הסכם השלום עם מצרים, שהביאו לשקט מירבי בתקופת שלטונו של מובראק, מגבילים את יכולת הפעולה הצבאית הישראלית מול מרחב סיני. על רקע זה האיצה ישראל בחודשים האחרונים את בניית גדר הגבול מחדש, תגברה את כוחותיה לאורך הגבול נטול הגדר וכן הציבה מפקדה חטיבתית סדירה בגזרה הדרומית של הגבול, המאוישת בידי חטיבת הנח"ל. (עמוס הראל, **הארץ**, 11 בנובמבר 2011) גם דברי הרמטכ"ל על האפשרות, כי המצב בדרום עלול להסלים למערכה חדשה בעזה, והכוננות המוגברת של צה"ל וכוחות הביטחון אל מול סיני, מחייבים ערנות מדינית במטרה למנוע מישראל למעוד במארבים אסטרטגיים שיוזמים גורמי טרור שונים, המבקשים לא רק לפגוע באזרחי ישראל ובחייליה אלא גם לסבך אותה בלחימה בעצימות גבוהה בשתי הגזרות בדרום. מבחינתה של ישראל, שליטה ביטחונית אפקטיבית מצרית על המתרחש בסיני והימנעות מהסלמה צבאית ומדינית הם אינטרס ישראלי ומצרי משותף, ונראה שהאתגר הזה צפוי לשוב ולעמוד בפניה בעתיד הלא רחוק.